

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Christophori Cellarii Compendium Antiquitatum
Romanorum**

Cellarius, Christoph

Halae Magdeburgicae, 1774

VD18 10161015

Sect. III. De Studiis Provincialium.

urn:nbn:de:gbv:45:1-17085

epist. 13. vbi ita florebant studia liberaliora, vt id municipium, vel pars eius, *nouarum Athenarum* nomen acceperit. Vetus inscriptio apud GRVTERVM p. 177. *num.* 4. testimonio est: A Q V Æ D V C T V M I N N O V I S A T H E N I S C O E P T V M & c. De Mediolano loquitur. Similem scholam Comi constitui PLINIVS *d. l.* accuravit. Quid de inferiore Italia dicam, quæ Magna Græcia appellabatur? Græcæ ibi disciplinæ a multis sæculis domicilium sedemque habuerant. Quæ caussa fuit, vt Heracleenses, Tarentini, Rhegini, Neapolitani Archiam poetam ciuitate ceterisque præmiis donauerint, quia ingenio eius delectabantur. Pro quo TVLLIVS *cap. III.* ait: *erat Italia tunc plena Græcarum artium ac disciplinarum, studiaque hæc in Latio vehementius colebantur.*

SECT. III.

DE STUDIIS PROVINCIALIVM.

§. I.

NUNC tandem de prouinciarum studiis vt aliquid dicamus, instituti nostri ratione admonemur. Non autem eas nunc ciuitates inuademus, quæ studiis Græcis, etiam ante Romanorum tempora, vel imperium, excultæ fuerunt, vt Athenæ, Rhodus, Mytilene, Massilia erant, de quarum studiis nunquam dubitatum fuit, neque ab Romanis illa habuerunt, sed Romani ab illis sua. De Athenis, matre artium & litterarum in Europa, supersedeo dicere: de Asiaticis illis ciuitatibus, quæ so-

latium, propter eadem studia, eruditorum exfulum erant, CICERONEM vide *lib. IV. epist. 7. & lib. VII. epist. 3.* SENECAM *ad Helv. cap. IX.* de Massilia Gallia, Græca colonia, TACITVM *Agric. cap. IV.* qui *Græca comitate & prouinciali parsimonia mistam ac bene compositam* laudat: ideoque malebant quidam eo liberos, vt sedem ac magistram studiorum haberent, quam Athenas mittere, quod minus heic corrumperentur tenelli animi, quam notissima Græcorum leuitate. Sed antiquas Græcorum studiorum sedes iam mittimus, Romanorum gloriæ intenti vnice, vt ostendamus, in quibus barbaris regionibus cultum litterarum excitaerint, eoque feros hominum mores ad mitiorem vitam traduxerint & veram humanitatem.

§. II.

Hispania, Gallia, Britannia; Africa hæ prouinciæ sunt, in quas potissimum litterariæ Romanorum coloniæ deductæ sunt. Sertorius, C. Marii miles, prudentior suo duce fuit, & quum Hispaniæ imperium adfectaret, plurimasque eius sibi regiones subiecisset, vt constantius feliciusque imperaret, *Osca*, quæ ampla ciuitas sub Pyrenæis est, magistris constitutis, nobilium filios Ἑλληνικοῖς καὶ Ῥωμαϊκοῖς μαθήμασι, *Græcis & Romanis*, vt PLUTARCHVS refert in *illius vita*, erudiri litteris curauit. Oppresso Sertorio, haud dubie & schola illius exspirauit; nec vero nulla femina litterarum in Hispanis relicta fuerunt. Inde a Scipionum temporibus coloniæ in illam deductæ sunt, & Romano more in vrbibus prouinciales, Romanis colonis

per-

permisti, viuere cœperunt. Tarraconem intelligo, & Italicam, & Hispalim cum Corduba, & huius quoque instituti alias. Sub idem tempus, quum Q. Metellus Pius contra Sertorium bellum gessisset, *poetas Hispanos fuisse, Cordubæ natos, qui pingue quiddam sonarent atque peregrinum*, hoc est, aliquid solæci vel Græcis vel Latinis carminibus miscerent, CICERO auctor est *pro Archia*, quod argumento fit, non sine scholis fuisse Bæticam, aut sine cultu litterarum, licet, vt fieri solet in tam remotis locis a metropoli, non sincere coleantur. Sed hæc facies antiqua erat: pulchrior sub Augusto, tot nouis coloniis in eam deductis, & veteribus in melius cultiusque reformatis, ex quo tempore Corduba etiam ingeniorum mater facta, vt LVCANVS & vterque SENECA, ad omnem elegantiam eruditi alumni, testimonio sunt luculento. Emeritenses, Cæsaraugustanos, Tarraconenses, Italicenses, e quibus Traianus fuit, Calagurritanos aliosque nunc missos facimus.

§. III.

In Galliam per Pyrenæos saltus transcendimus. Aufonius poeta in *professoribus* suam patriam *Burdegalam* commendat, eiusque rhetoras & eximios grammaticos laudat nominatim. Idem *gratiarum actione ad Gratianum municipales scholas* collaudat, Lugdunensem & Visuntionensem, tantumque in augusto discipulo profecit, vt Antonio, prætorii per Gallias præfecto, ediceret, quo *per omnem diœcesim commissam magnificentia eius frequentissimis in ciuitatibus, quæ pollent & eminent, claritudine*

dine praeceptorum optimi quique erudiendae praesident iuventuti, quos ipse explicatius vocat *rhetores & grammaticos Atticae Romanaeque doctrinae*, lege XI. cod. Theod. de medicis & professorib. vnde etiam priora illa adducta verba sunt. Maxime vero Aeduorum in litteras amor praeter ceterorum studio est dignus, qui laudetur. Horum in primaria vrbe, cui *Augustoduno* nomen est, tantus honor litteris fuit habitus, vt Mœniana aedificia, in ipso ore ciuitatis ac transitu aduenientium inter augusta deorum templa, sacrae Musae possiderent, quae, quum communi Galliarum malo, Bagaudica rebellione, euerfa fuissent; Eumenius, rhetoricae professor a Constantio caesare Constantini patre constitutus, pro instaurandis illis ad perfectissimum virum, Lugdunensis primae praesidem, orationem luculentissimam habuit. Cuius argumentum vt magis eluceat, de successu studiorum in illa gente ipsam CONSTANTII sacram ad Eumenium *epistolam*, quia digna est vt ab omnibus intelligatur, adscribo: *merentur*, inquit, *& Galli nostri, vt eorum liberis, quorum vita in Augustodunensium oppido ingenuis artibus eruditur, & ipsi adolescentes, qui hilari consensu meum suscipere comitatum, vt eorum indoli consulere cupiamus. Proinde quod aliud praemium his, quam illud conferre debemus, quod nec dare potest, nec eripere fortuna? Vnde auditorio huic, quod videtur interitu praeceptoris orbatum, te vel potissimum praeficere debuimus, cuius eloquentiam & grauitatem morum, ex actus nostri habemus administratione compertam.* Saluo igitur

tur priuilegio dignitatis tuæ hortamur, vt professionem oratoriam repetas, atque in supra dicta ciuitate, quam non ignoras nos ad pristinam gloriam reformare, ad vitæ melioris studium adolescentium excolas mentes, nec putes hoc munere ante partis aliquid tuis honoribus derogari, quum honesta professio ornet potius omnem, quam destruat, dignitatem.

§. IV.

Durocortori quoque Remorum (nunc Reims) prouentus litterarum fuit adeo, vt Athenarum nomen, perinde ac Mediolanum, acceperit. CORNELIVS FRONTO, apud P. CONSENTIVM, vetustum grammaticum, ille, inquit, vestræ Athenæ Durocortoro: nam & Durocortoronem inflectebant. Ad harum exemplum, extremas Galliarum ciuitates, Augustam Treuerorum, Argentoratum, Nemetum Vangionumque vrbes, Magontiacum, Agrippinensem Coloniam, institutas fuisse, quis dubitabit, non ignarus consuetudinis Romanæ? Idem censemus de Rhetorum colonia Augusta. In Germania autem hæc seges serius succreuit. Britanni feliciores fuerunt, eo sensim Romanorum consuetudine adducti, vt, qui modo linguam Romanam abnuebant, eloquentiam, fastigium doctrinæ, concupiscerent, postquam præsidum cura institutum fuerat, vt principum filii liberalibus artibus erudirentur. TACITVS in Agricola cap. XXI. auctor est.

§. V.

§. V.

Sicilia antiquitus Græcas vrbes habebat, & Græca utebatur dialecto. Romanis subiecta didicit etiam Latine, & Romanam exercuit eloquentiam. Valerius ibi Licinianus, vir prætorius, a Domitiano relegatus, rhetor de oratore, cum auspicaretur profiteri, *Latine*, inquit, *declamaturus sum*. PLINIVM vide *lib. IV. epist. II.* In Asiam quoque, quamlibet Græcis studiis adfluentem, Latini rhetores acciti, vt Diocletiani iussu Lactantius Nicomediam, qui in principis sede *oratorias litteras*, quod ipse dicit *lib. V. cap. 2. doceret*. Nec Africa, Romanis subdita, expers litterarum erat. Punicæ suæ linguæ Latinam addidit, quam vsque ad eloquentiæ nitorem excolebat. Nec tantum Carthagine, proconsulis sede, illæ litteræ docebantur; sed Madauris etiam, & in vtroque Hippone, aliisque in coloniis. Testis Augustinus, ex Thebaste in vicinam urbem Madaura missus, *litteraturæ atque oratoricæ percipiendæ causâ*, quia Carthaginensis peregrinatio longinquior erat a patria. Vide *lib. II. confess. cap. 3.* O felicem terram, in qua studia litterarum percoluntur! feliciorē, in qua illa non *obliuione moris antiqui*, sed imitationē Romanorum exercentur.

§. II.

Fuerunt etiam *venationum* ludi in amphitheatro haberi soliti, vbi cum beluis, in Italia minus cognitis, sed ex Africa & Asia adductis, certatum fuit in populi oblectationem. Erat & *naumachia*, simulacrum naualis pugnae.

§. III.

Omnium autem clarissimi ludi & celebratissimi erant *gladiatorii*, ad quos saepissime etiam a CICE-
RONE & scriptoribus aliis adluditur, ideoque cura-
tius nobis, quam ceteri tractandi erunt.

§. IV.

Ludi alii *publici* erant, qui maxima pompa pro salute ciuitatis, aut ad demerendam populi gra-
tiam instituebantur; alii *privati*, quibus priuatim
& inter amicos erant dediti.

§. V.

De publicis hoc loco agendum est, quorum va-
ria fuerunt genera. Nos praecipua tantum & ea
feligemus, quae ad intelligendos scriptores, qui
in iuuenum manibus sunt, maxime facere videntur.
Et tales quidem sunt, quos proprie *ludos Roma-
nos* vocabant & *circenses*: porro ludi *scenici*, *gla-
diatorii*, *venationum* & *naumachiae*.

SECT. II.

DE LVDIS SPECIALIBVS.

C. A. P. I.

DE LVDIS CIRCENSIBVS.

§. I.

ROMANI ludi κατ' ἐξοχήν ita dicti sunt ipsi cir-
Cellar. Antiquit. Gg cen-